

Jaarverslag 2000

Inleiding

Het jaar 2000 was het eerste volle kalenderjaar voor het Capaciteitsorgaan na de oprichting medio 1999. In dit verslag wordt aangesloten bij de indelingssystematiek van het activiteitenplan 2000.

Onderzoek

In het najaar van 1999 was al een deelstudie in gang gezet gericht op de kale **vervangingsvraag** voor het jaar 2010. Deze opdracht aan NIVEL en NZI (later Prismant geheten) was uitsluitend gericht op de leeftijdsopbouw van de beroepsgroepen, gecombineerd met enkele pensioenvarianten. Het doel was allereerst ervaring op te doen met de toegankelijkheid en kwaliteit van de diverse informatiebronnen over artsen. Daarnaast zou een eerste inzicht in de benodigde opleidingscapaciteit gekregen kunnen worden als alleen met de kale vervanging rekening gehouden wordt.

In februari werd een conceptrapport uitgebracht door beide instituten. Inhoudelijk was de uitkomst tot op zekere hoogte verrassend: bijna alle beroepsgroepen zouden (sterk) groeien met behoud van de bestaande opleidingscapaciteit bij pensionering met vijf en zestig jaar. Als de pensioneringsdatum vroeger gekozen werd, met als ondergrens zestig jaar, bleken al meer beroepsgroepen voor het jaar 2010 met de huidige opleidingscapaciteit niet uit te komen. Besloten werd deze studie niet naar buiten te brengen. Hierin speelde twee oordelen van het Plenair Orgaan een hoofdrol. In de eerste plaats bleek, dat een betrouwbare uitspraak over het aantal specialisten en assistenten in opleiding niet eenvoudig op basis van de geraadpleegde bronnen. De belangrijkste reden was en is, dat deze bronnen niet het primaire doel hebben om vast te leggen of iemand werkzaam is, laat staan voor hoeveel uren. In de tweede plaats was het evident, dat er zowel behoefte was aan verdieping van het gegeven pensionering (immers veel specialisten stoppen al eerder met werken om uiteenlopende redenen), als uitbreiding met beduidend meer variabelen dan alleen aan de aanbodkant.

In november 1999 had het Plenair Orgaan al besloten tot een tweede deelstudie, gericht op het ontwikkelen van een **basismodel**. Een belangrijk element in de discussie vormde druk, die van verschillende kanten uitgeoefend werd om bestaande plannen over te nemen voor mogelijk urgente groepen als huisartsen. Besloten is methodisch zuiver te werken en eerst een model vast te stellen, alvorens eventueel bestaande rapporten met gegevens en uitkomsten over te nemen. De opdracht voor modelontwikkeling is verstrekt aan professor Geurts van het IVA in samenwerking met NIVEL/Prismant. Het model is in korte tijd tot stand gekomen middels werkconferenties met het Plenair Orgaan en de vijf Kamers. Dit heeft geleid tot bijstellingen en acceptatie. In april heeft het Plenair Orgaan het basismodel vastgesteld. Het model omvat drie compartimenten: vraag, werkproces en aanbod. Daarnaast staat het open voor beleid, waarmee het interactief wordt voor invloeden naar en vanuit de omgeving. Boven geschetste aanpak leidde ook tot een goede structurering van de discussie, zoals voorspeld door professor Geurts.

Begin maart werd met de directie van het Ministerie van VWS het eerste overleg gevoerd, waarbij aangedrongen werd op het snel uitbrengen van een rapport met eerste inzichten; een soort haffabriek genoemd. Over de voortgang is medio april ook de Minister geïnformeerd. Deze noemde het model elegant en bevestigde nog eens het belang van een zorgvuldige opbouw van de werkzaamheden, waarbij de vraag centraal zou moeten staan. Aansluitend werd ook het veld geïnformeerd ondermeer via Medisch Contact (nr. 21 van 26 mei 2000) en later ZN (...). In de interviews in deze bladen met de voorzitter en de directeur van het Capaciteitsorgaan stond het belang van een betrouwbare database en een goed doortimmerd model centraal.

De Minister verzocht in het voortgangsgesprek om een versnelde eerste rapportage al in het najaar van 2000 in plaats van het voorjaar 2001, teneinde ook al voor de begroting van 2001 rekening te kunnen houden met eventuele extra uitbreiding van opleidingscapaciteiten. Het Plenair Orgaan besloot hieraan gehoor te geven. Ook had de Minister belangstelling getoond voor een eerste inzicht van het Capaciteitsorgaan in het benodigde aantal studenten geneeskunde om tijdig haar collega van OC&W te kunnen adviseren. Het leidde tot een intensiever schema voor de Kamers dan voorzien om zo goed mogelijk gegevens over de vervolgopleidingen te (laten) verzamelen en te beoordelen. Daarnaast kreeg het NIVEL een extra opdracht om de **doorstroming van student tot assistent** in kaart te gaan brengen om tot een eerste uitspraak over de initiële opleiding geneeskunde te kunnen komen.

In de inmiddels bijgestelde planning werd duidelijk, dat van de onderzoeksinstituten een bovenmatige inspanning gevraagd moest worden en dat de Kamers de bewerkte gegevens niet zorgvuldig van advies konden voorzien.

Het Plenair Orgaan besloot in het najaar een **“Voorlopige Raming”** uit te brengen en hiervoor zelf de verantwoordelijkheid te nemen.

Voor de samenstelling van de beroepsgroepen werden gegevens van de registratiecommissies bewerkt. Voor de consumptiepatronen werden demografische gegevens gekoppeld aan productiecijfers. De Kamers verifieerden de bewerkingen en deden zonodig deelluitspraken naar de toekomst over empirische gegevens over ontwikkelingen in het aanbod, zoals de duur van opleidingen en het interne en externe rendement. Voor zachtere ontwikkelingen ontwikkelde het bureau met professor Geurts van het IVA een aanpak om voorspellingen te doen naar de toekomst. De besluitvorming over deze zachte variabelen werd veelal door professor Geurts in de vorm van miniwerkgroepen van leden van de Kamers geleid.

De deelrapporten per Kamer werden vervolgens door de onderzoeksinstituten op een hogere abstractieniveau geïntegreerd voor besluitvorming in het Plenair Orgaan. Een essentiële stap vormde de ordening van de veelheid aan gegevens in varianten om tot een overzichtelijke besluitvorming te kunnen komen. Hierover heeft intensief overleg plaats gevonden tussen bureau en onderzoeksinstituten en tussen directie en dagelijks bestuur en tot slot in enkele rondes tussen dagelijks bestuur en Plenair Orgaan.

In de eerste helft van oktober vond onder grote tijdsdruk de finale besluitvorming plaats. De Minister werd in enkele stappen op de hoogte gesteld van de uitkomsten eerst door de voorzitter en aansluitend door het volledige dagelijks bestuur. Het veld werd via Medisch Contact (nr. 40 van 6 oktober) geïnformeerd.

De eerste globale cijfers geven aan dat de huisartsen in alle varianten stevig moeten groeien en dat van de medisch specialisten in ieder geval de snijdende groep, maar waarschijnlijk ook de beschouwende en de overige moeten uitbreiden. Van de sociaal geneeskundigen komen de bedrijfsartsen in beeld voor toename. Bij de tandheelkundige specialisten moeten de kaakchirurgen sterk groeien en is er nog onzekerheid of dit ook geldt voor de orthodontisten. Bij deze groep is namelijk sprake van een moeilijk voorspelbare instroom van Nederlandse, in het buitenland opgeleide, orthodontisten.

Al deze uitspraken worden overigens onder het uitdrukkelijk voorbehoud gedaan, dat ze “gebaseerd zijn op een eenmalige meting in een uiterst beweeglijk veld”.

Een andere belangrijke bevinding is de voorlopige voorspelling, dat er op jaarbasis een tekort aan assistenten kan gaan ontstaan, als de opleidingen uitgebreid worden conform de aanbevelingen van het Capaciteitsorgaan. Dit zal verschuivingen tot gevolg hebben in de functies, die basisartsen in het veld van zorg en preventie vervullen.

Het brengt tevens met zich mee, dat geadviseerd wordt het aantal studenten geneeskunde naar ongeveer 2500 op te trekken.

In aansluiting op het uitgebrachte rapport komt een stroom aan publiciteit op gang en is er een ruime vraag naar de Voorlopige Raming. Vooraf was door het bureau **extern advies** ingewonnen om tot een zorgvuldige afstemming te komen van betrokken partijen over de communicatie. Voor **de vormgeving van de rapportages zelf en de communicatie met de pers** werd eveneens een extern bureau ingeschakeld.

Snel hierna kwamen de Kamers weer bijeen in de opmaat naar het echte eerste **Capaciteitsplan**, dat alweer in maart 2001 zal moeten verschijnen. In enkele Kamers bleek duidelijk, dat de versnelde communicatie naar buiten een wissel getrokken had op de motivatie om door te werken. Immers de uitkomsten van de berekeningen en aannames zijn niet eerste via de Kamers tot besluitvorming gekomen, maar rechtstreeks naar het Plenair Orgaan gegaan. In deze fase is professor Geurts op zijn verzoek naar de achtergrond getreden en regelmatig als **adviseur van de directie** geraadpleegd.

Inhoudelijk leidden dit soort eerste reacties in de Kamer Verpleeghuisartsen tot een herweging of het onderdeel “onvervulde vraag” wel goed was ingeschat. Voor het onderdeel **openstaande vacatures van verpleeghuisartsen** wordt besloten tot een snelle enquête. Deze wordt al rond de jaarwisseling uitgezet door het NIVEL bij de verpleeghuizen in samenwerking met de NVvA en Arcaris.

Ook in andere Kamers werden op onderdelen gegevens bijgesteld of om nadere verificaties gevraagd. In de Kamer Medisch Specialisten viel het besluit om via de vier leden vanuit de Orde ook **gegevens van de wetenschappelijke verenigingen** erbij te gaan betrekken. In de laatste maanden van het jaar vonden zo, met steun opnieuw van het NIVEL, enkele bijeenkomsten plaats met afgevaardigden van veel van deze verenigingen, die hun gegevens onder een aantal condities ter beschikking stelden.

De bespreking van de uitkomsten over de totaalcijfers voor de vervolgoopleidingen en de lagere uitstroom van basisartsen de komende jaren deed het besef groeien, dat er schaarste kan ontstaan aan assistenten en daarmee concurrentie tussen verschillende beroepsgroepen om de gunst van afgestudeerde artsen. Vanuit het bredere belang voor alle groepen werd besloten tot een **literatuuronderzoek naar achtergronden bij de keuzes van basisartsen voor vervolgoopleidingen**. In het kader van een promotie bleken de heer Soethout en professor van der Wal, beiden verbonden aan de VU, bereid over reeds ter beschikking staande gegevens versneld te rapporteren. Het conceptrapport komt al eind 2000 ter beschikking en kon zo nog ingebracht worden in alle Kamers voor de eindbesluitvorming over het Capaciteitsplan 2001.

Organisatie

De verhoudingen tussen Plenair Orgaan, Dagelijks Bestuur, Kamers en bureau zijn verder uitgekristalliseerd. Nu het model is vastgesteld kan het Plenair Orgaan vooral een toetsende opstelling kiezen en ligt het inhoudelijk primaat bij de Kamers. Het Dagelijks Bestuur speelde een belangrijke rol in de tussentijdse besluitvorming ter ondersteuning van de directie voor de voortgang, naast uiteraard de externe representatie. Gelet op de brede samenstelling van het Plenair Orgaan en het nog prille stadium vond over de hoofdlijnen van beleid plenaire besluitvorming plaats. Dit orgaan kwam zes keer bijeen, waaronder één keer in de vorm van een werkconferentie voor het ontwerp van het model. Het Dagelijks Bestuur vergaderde bijna maandelijks. Er is nog geen directiereglement gereed gekomen; wel heeft de directeur een duidelijk financieel mandaat gekregen, uiteraard binnen de vastgestelde kaders van de begroting

De Kamers, voor het eerst bijeen in maart, vergaderden minimaal zes keer plenair, waarbij de directeur veelal vooraf en tussendoor met voorzitters of het volledig presidium overleg had. In de loop van de vergaderingen gingen de leden geleidelijk, conform het huishoudelijk reglement, zich daadwerkelijk opstellen als deskundigen. Tussen de Kamer Huisartsen en Verpleeghuisartsen vond ook via de voorzitters onderlinge afstemming plaats over de mogelijke

overlap met betrekking tot taken richting ouderen in verzorgingshuizen. Een aparte vorm van afstemming werd gevraagd door het Ministerie van VWS met de RHO. Na zorgvuldig beraad is besloten via de Kamer Huisartsen de RHO gelegenheid te geven vroeg kennis te nemen van en te reageren op de raming van de huisartsen met behoud van de onafhankelijke besluitvorming in deze Kamer.

In totaal bedroeg het aantal vergaderingen bijna zestig.

Ten aanzien van de opbouw van het bureau werd besloten niet een eigen secretaresse aan te trekken, maar **administratieve werkzaamheden** onder te brengen bij de KNMG, evenals andere ondersteuningsfuncties als financiën en automatisering.

Met de NIVEL en Prismant werd overeengekomen om niet alleen onderzoek bij deze instituten onder te brengen, maar ook de **ondersteuning** naar de Kamers onder meer in de vorm van notuleren. Mede hierdoor is pas na de zomer een begin gemaakt met de werving van een beleidsmedewerker/onderzoeker. Met de vier onderzoekers van Prismant en NIVEL had de directeur regelmatig overleg, naast frequent tussentijds contact. Over de samenwerkingsvorm vond overleg op directieniveau plaats. Bijna alle onderzoeksprojecten kwamen volgens afspraak tijdig gereed. Veel extra tussentijdse verdiepingen, mede door de vraag van VWS om een versnelde Voorlopige Raming uit te brengen, werden op een klantvriendelijke manier verzorgd. De voorbereidingen werden getroffen voor een contractueel vastgelegde samenwerking met en tussen NIVEL en Prismant. Om de basisgegevens met enige regelmaat te onderhouden is besloten tot de opzet van een **database**, waarin ook NIVEL en Prismant hun eigen relevante bestanden in brengen. De organisatorische en juridische vormgeving van dit informatiesysteem is nog niet afgerond.

Wel bleek bij deelvragen, dat de database al voor bescheiden simulaties door de onderzoekers te gebruiken is. Ook enkele externe kleinere verzoeken vanuit het veld konden beantwoord worden, hetzij via de database, hetzij via de registratiecommissies van de KNMG en de NMT. De vulling van de database gaf en geeft nog veel hoofdbreken. Het kernprobleem blijft, dat het Capaciteitsorgaan belang heeft bij werkzame specialisten. De betrokken medewerkers van de registratiecommissies hebben naast hun reguliere taken veel extra inspanning geleverd om aan deze vraagstelling tegemoet te komen evenals de wetenschappelijke verenigingen van medisch specialisten.

Leden van bestuurlijk niveau in het Plenair Orgaan en Kamers worden vaak ondersteund vanuit landelijke bureaus. Met een achttal medewerkers van dit soort bureaus heeft de directeur kennis gemaakt en waar nodig tussentijds overleg gepleegd. Deze bureaus ontvangen relevante informatie teneinde hun steunfunctie tijdig uit te kunnen oefenen. Het gaat om ZN, VSNU, VAZ, NVZ, LVSG, LHV, Orde en de NMT.

De voorzitter en directeur hebben in het begin van het jaar met het Centraal College van de KNMG overleg gevoerd over mogelijke besluitvorming van de Colleges ten aanzien van duur en structuur van de opleidingen. Besloten is op secretaris-/directieniveau elkaar te blijven informeren over ontwikkelingen. Zo is bij het uitbrengen van de Voorlopige Raming een korte toelichting gegeven. Over de uitkomsten van de raming en de mogelijke consequenties voor implementatie is met de secretarissen het contact in frequentie gaan toenemen aan het eind van het jaar.

Op initiatief van ZON en STG heeft contact plaats gevonden met het bureau van het Capaciteitsorgaan teneinde afstemming te zoeken voor eigen vraagstellingen van deze instituten. Zo had ook overleg plaats met NIVEL en Prismant in het kader van hun bijdragen aan publicaties als Gezondheidszorg in Tel en die van SAO op het terrein van bredere personeelsvraagstukken in de zorg, waaronder capaciteit van artsen.

De algemene informatiefunctie van het Capaciteitsorgaan blijkt duidelijk in een behoefte te voorzien. Uiteraard zijn de vele vragen van journalisten in aansluiting op de Voorlopige Raming

beantwoord. Daarbij is een strikte beperking aangehouden tot vragen, waar het Capaciteitsorgaan zich op richt namelijk: toekomstige planning van opleidingscapaciteiten. De training in omgaan met de pers, gevolgd door de directeur, is hierbij van grote waarde gebleken. Direct tot de taakstelling behoort informatievoorziening aan veld en overheid. Met betrekking tot het veld van zorg en preventie viel vooral op, dat vanuit ziekenhuizen vele vragen kwamen, gericht op wensen en mogelijkheden tot uitbreiding met specialisten/specialismen, dan wel opleidingen. Ook is er behoefte aan informatie gebleken bij een enkele hogeschool in verband met een mogelijke uitbreiding met nieuwe richtingen voor verpleegkundigen en/of fysiotherapeuten. Een bijzonder initiatief van het District Groningen van de KNMG is door de directeur ondersteund. Het voornemen is in dit district een regionaal capaciteitsplan te gaan maken en hiermee in 2001 naar buiten te treden. Tot slot heeft de directeur in voordrachten in conferenties en enkele besloten vergaderingen toelichting gegeven bij het gehanteerde model en mogelijke uitkomsten en consequenties. Met betrekking tot de (semi)overheid zijn vragen beantwoord vanuit de ministeries VWS, OC&W en EZ.

Het **overleg met VWS** heeft ook gestalte gekregen. Op ambtelijk niveau werd door de directeur een drietal keer formeel afgestemd, naast een groot aantal tussentijdse contacten. Begin maart had het voltallig dagelijks bestuur en de directeur het eerste overleg op VWS op directieniveau. Met de Minister persoonlijk vond in dezelfde samenstelling zowel in het voorjaar, als in het najaar een gesprek plaats over eerst de voortgang en later de Voorlopige Raming. In het kader van een motie vanuit de Tweede Kamer over de combinatie arbeid en zorg had de directeur contact met een lid van de Tweede Kamer. In het najaar volgde de directeur actief het overleg van de Minister met de vaste kamercommissie van de Tweede Kamer. Het onderwerp medische en tandheelkundige capaciteiten had hierin een belangrijke plaats. Het rapport Voorlopige Raming kreeg hierbij duidelijk aandacht.

H.J.Leliefeld

Utrecht 6 april 2001